

myös paljon välillisiä vaikutuksia. Se luo kysyntää monille muillekin elinkeinon aloille ja palveluille. Tätä kautta matkailu parantaa välillisesti myös vakituisten asukkaiden palvelujen saavutettavuutta ja laatua. (TEM 2010, 79.)

Maatilojen merkityksen on ennakoitu kasvavan tulevaisuudessa uusien hyvinvointipalvelujen tuottamisessa. Tästä hyvänä esimerkkinä on nähty Green Care -toiminta, jossa maatilaympäristöä, luontoa ja eläimiä hyödynnetään terveys- ja hyvinvointipalveluissa. Uudet palvelumuodot tuovat uusia elinkeinomahdollisuuksia maataloille ja laajentavat sosiaali-, terveys- ja kasvatuspalvelujen sisältöä, määrää ja alueellista saavutettavuutta. (TEM 2010, 83–84.)

JULKISEN PALVELUTUOTANNON TEHOSTUMINEN

Veronmaksajia menettäneet muuttotappiokunnat ovat taloudellisissa vaikeuksissa, eivätkä ne aina kykene tuottamaan ikääntyvälle väestölle riittävästi palveluja. Taloudelliset ongelmat ovat lisänneet paineita palvelujen tuottamiseen entistä kustannustehokkaammin, mikä johtaa palvelujen keskittämiseen ja palvelujen saavutettavuuden heikkenemiseen reuna-alueilla. Useat kunnat ovat ulkoistaneet palvelujen tuottamisen osittain kolmannelle ja yksityiselle sektorille ns. tilaaja-tuottajamallien kautta. Tilaaja-tuottajamalli vähentää julkisen sektorin työpaikkoja, mutta lisää kysyntää ja työvoimatarvetta yksityisillä palveluntuottajilla. Myös yhdistykset, jotka maaseudulla ovat usein aktiivisia toimijoita, voivat tulevaisuudessa työllistää yhä useampia henkilöitä palvelusektorilla. (TEM 2010, 82.)

KUNTARAKENTEEN MUUTOS

Yhtenä ratkaisuna kuntien taloudellisiin ongelmiin ovat olleet kuntaliitokset, joiden määrän odotetaan kasvavan huomattavasti lähitulevaisuudessa (yksityiskohtaisemmin luvussa 3.4). Myös kuntien välinen yhteistyö on tiivistynyt palvelujen tuottamisessa. Kuntarajoilla on entistä vähemmän merkitystä palvelujen hankintamatkojen suuntautumisessa. Yhä useamman suomalaisen työpaikka on muualla kuin kotikunnassa. Usein työmatkojen yhteydessä hoidetaan myös asioinnit palvelukoh-teissa.

Kuntalaisten mahdollisuudet käyttää palveluja kuntarajojen yli vaihtelevat kuitenkin huomattavasti. Muutamilla seuduilla on mahdollisuus käyttää kulttuuri-, liikunta- ja kirjasto-palveluja alueellisesti (Stenvall ym. 2009, 131). Lisäksi perusterveydenhuollon ja sosiaalitoimen yhteistoiminta-alueiden muodostaminen on parantanut mahdollisuuksia sosiaali- ja terveyspalvelujen käyttöön kuntarajojen yli. Kuntarajat ovat alkaneet madaltua myös lasten päivähoidossa. Useilla kaupunkiseuduilla on ollut kokeiluja, joissa lasten päivähoitopaikka sijaitsee naapurikunnan puolella. Lapsia on otettu hoitoon kuntarajojen yli (Lehtola 2008b, 17).

YHDYSKUNTARAKENTEEN HAJAUTUMINEN

Yhdyskuntarakenteen hajautuminen tarkoittaa asumisen, palvelujen, työpaikkojen ja virkistysalueiden sijaitsemista etäällä toisistaan. Hajautuminen näkyy taajamien asukastiheyden

alenemisena, työ- ja asiointimatkojen pidentymisenä, autoriipuvuuden lisääntymisenä ja joukkoliikenteen toimintaedellytysten heikentymisenä. Yhdyskuntarakenteen eheyttämisen suurimmat haasteet kohdistuvat suurimmille kaupunkiseuduille ja niiden läheiselle maaseudulle, jossa uudisrakentamisen määrä on suurinta. Väestöään menettäneillä alueilla merkittävimpiä muutoksia ovat asukasmäärän väheneminen ja asutuksen harveneminen, jolloin alueiden elinvoimaisuuden tukeminen edistää asutusrakenteen säilymistä.

VAPAA-AJAN MATKAILUN LISÄÄNTYMINEN

Suomalaisten vapaa-aika on lisääntynyt. Nykyisin vapaa-aikaa on keskimäärin 47 tuntia viikossa (SVT 2011a). Maaseudulla vapaa-ajan lisääntyminen näkyy matkailun ja mökkeilyn kasvuna. Matkailun alalla kasvaviksi kysynnän kohteiksi on nähty luonto, terveys, hyvinvointi, kulttuuri, turvallisuus, rauhallisuus, hiljaisuus ja väljyys, jotka tulevat myös maaseudun kehittämismahdollisuuksia (TEM 2010, 79).

Vapaa-ajan asuminen maaseudulla lisääntyy ja mökit varustellaan usein ympärivuotiseen asumiseen soveltuviksi. Koti halutaan kuitenkin säilyttää kaupungissa tai taajamassa, jolloin monipaikkainen asuminen ja liikkuva elämäntapa yleistyvät (Haukkala 2011, 17–24; Vepsäläinen ym. 2011, 309). Mökkeilyn suosio kasvaa niin eläkeikäisten kuin työikäistenkin keskuudessa. Kakkosasumisen myötä mökkipaikkakunnalla korostuvat erityisesti lähikauppapalvelut, sairaanhoidon palvelut sekä toimivat tietoliikennepalvelut. Omalla autolla liikkuvilla palvelujen saavutettavuus ei ole ongelma toisin kuin niillä, jotka matkustavat mökille julkisilla liikennevälineillä. Joukkoliikenteellä matkustavat vapaa-ajan asukkaat ovat marginaalinen ryhmä, mutta on todennäköistä, että suurten ikäluokkien ikääntyessä julkisilla kulkuvälineillä liikkuvien mökkiläisten määrä kasvaa. Tällöin alkavat korostua esim. matkaketjujen esteettömyys, erilaiset joustavat kuljetuspalvelut lähtö- ja määränpäässä, ja myös mökille toimitettujen palvelujen saatavuus. Joustavan taksi- ja palveluliikenteen tarve kasvaa.

TEKNIIKAN KEHITYS

Tekniikan kehitys on laajentanut mahdollisuuksia tehdä työtä maaseudulla. Etä- ja joustotyön yleistyminen vähentää työmatkaliikennettä kodin ja työpaikan välillä ja tarjoaa mahdollisuuksia asua etäällä työpaikasta. Toisaalta palvelujen hoitaminen tietoverkkojen kautta lisääntyy, mikä helpottaa palvelujen saavutettavuutta maaseudulla. Tämä vähentää myös asiointimatkoja. Etäopetus tarjoaa mahdollisuuksia tarjota opetusta tietoverkkojen kautta siten, että osa opetuksesta voidaan antaa koululaisen ja opiskelijan kotiin tai kotikylän yhteistiloihin. Tämä vähentää tarvetta koulukuljetuksiin.

Kaikki maaseudun asukkaat, erityisesti ikääntyneet väestöryhmät, eivät kuitenkaan kuulu toimivien tietoverkkojen piiriin tai osaa käyttää nettiyhteyksiä. Lisäksi osassa maaseutua verkkoyhteydet toimivat epätydyttävästi. Vaikka etä- ja joustotyö sekä sähköinen palvelutuotanto ja asiointi lisääntyvätkin, ei ihmisten tarve liikkua, asioida fyysisesti palvelupisteissä tai tavaroiden kuljetustarve vähene.